

13 Δεκεμβρίου, 1990

[ΜΑΛΑΧΤΟΣ, ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΗΣ, ΣΤΥΛΙΑΝΙΔΗΣ, ΠΙΚΗΣ,
ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΗΣ, ΝΙΚΗΤΑΣ, ΑΡΤΕΜΙΔΗΣ, Δ/στές]

ΑΝΑΦΟΡΙΚΑ ΜΕ ΤΟ ΑΡΘΡΟ 146 ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ

ΚΥΠΡΙΑΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ, ΜΕΣΩ
ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΥΠΗΡΕΣΙΑΣ,*Εφεσσίοντες-Καθ' ων η αίτηση,*

v.

ΑΛΕΚΟΥ ΠΙΤΣΙΛΛΙΔΗ ΚΑΙ ΑΛΛΩΝ,

*Εφεσμβλήτων-Αιτητών.**(Αναθεωρητική Έφεση Αρ. 1086).*

*Διοικητική πράξη — Ανάκληση — Δημόσιοι υπάλληλοι — Διορισμοί —
Ανάκληση διορισμού λόγω παρατυπιών στις εμπιστευτικές εκθέσεις
— Επανεξέταση — Ποίο το εφαρμοστέο νομικό καθεστώς δυνάμει
του οποίου πρέπει να γίνεται η επανεξέταση ανακληθείσας διοικητι-
κής απόφασης — Εκτενής αναφορά των νομικών αρχών των αποφά-
σεων Λύωνα και Σαφειρίδη — Κατά πόσο συγκρούονται μεταξύ τους
— Ποίο το εφαρμοστέο κριτήριο επιλογής μεταξύ συγκρουομένων
αποφάσεων του ιδίου δικαστηρίου.*

5

*Η Επιτροπή Δημόσιας Υπηρεσίας (Ε.Δ.Υ.) διόρισε τα ενδιαφερό-
μενα μέρη στη μόνιμη θέση Ανώτερου Ταχυδρομικού Λειτουργού στις
13.10.87. Μετά ανακάλεσε τους διορισμούς λόγω παρατυπιών στις
εμπιστευτικές εκθέσεις και συγκεκριμένα λόγω μεταβολών που επέφε-
ραν σ' αυτές προσυπογράφοντες λειτουργοί χωρίς να τηρηθούν οι
ισχύουσες κανονιστικές διατάξεις.*

10

15

*Κατά την επανάκριση, η Ε.Δ.Υ. αγνόησε τις επιλέξιμες τροπο-
ποιήσεις και αποφάσισε να στηριχθεί μόνο στις νόμιμα καταρτισμέ-
νες εκθέσεις. Η οριστική απόφαση λήφθηκε στις 11.2.88, μετά που η
Ε.Δ.Υ. άκουσε τις απόψεις του νέου διευθυντή ταχυδρομικών υπηρε-
σιών αφού στο μεταξύ ο διευθυντής που έκαμε τις αρχικές συστάσεις
είχε αποθάνει. Ο νέος διευθυντής πρότεινε για προαγωγή τους 4 εν-
διαφερομένους. Η γνώμη του διαμορφώθηκε από το υλικό των φακέ-*

20

λων κατά τον χρόνο που προηγήθηκε της ανάκλησης και από στοιχεία που λήφθηκαν από τους προϋσταμένους των υποψηφίων. Οι εμπιστευτικές εκθέσεις που κρίθηκαν παράνομες από την Ε.Δ.Υ. και έκαμναν τις ίδιες εισηγήσεις με τις νέες, παραγνωρίστηκαν.

5

Το πρωτόδικο δικαστήριο ακύρωσε την απόφαση της Ε.Δ.Υ. κρίνοντας ότι αυτή παραβίασε το κρίσιμο νομοθετικό και πραγματικό καθεστώς του χρόνου που εκδόθηκε η ανακληθείσα πράξη.

10

Η έφεση προσβάλλει το πιο πάνω εύρημα σαν λανθασμένο, με το αιτιολογικό ότι η σύσταση του διευθυντή έγινε στο πλαίσιο των αντικειμενικών στοιχείων που υπήρχαν για τους υποψηφίους κατά το χρόνο της αρχικής απόφασης.

15

Η Ε.Δ.Υ. επικαλέσθηκε την απόφαση *Αύωνας ν. Δημοκρατίας*, στην οποία η Ολομέλεια του Ανωτάτου Δικαστηρίου συμπέρανε ότι ορθά η Ε.Δ.Υ. ζήτησε την υποβολή νέων συστάσεων με βάση τις εμπιστευτικές εκθέσεις χωρίς να ληφθούν υπ' όψιν οι παράνομες τροποποιήσεις. Και αυτό διότι οποιαδήποτε ανάμειξη (του διευθυντή που αποχώρησε) στην επανεξέταση θα ήταν νομικά ανεπίτρεπτη.

20

Οι επεσίβλητοι επικαλέσθηκαν την απόφαση *Δημοκρατία ν. Σαφειρίδη*, επίσης της Ολομέλειας, και εισηγήθηκαν ότι στις συστάσεις του νέου διευθυντή εμφιλοχώρησαν υποκειμενικές σκέψεις κατά παράβαση της αρχής της αντικειμενικότητας που διακηρύχθηκε στην απόφαση *Σαφειρίδη*, ανωτέρω.

25

Η Ολομέλεια του Ανωτάτου Δικαστηρίου επέτρεψε κατά πλειοψηφία την έφεση και αποφάνθηκε ότι:

30

Α. Υπό Νικήτα, Δ. συμφωνούντων και των Μαλαχτού, Δ., Δημητριάδη, Δ., Στυλιανίδη, Δ., Χρυσοστομή, Δ., και Αρτεμίδη, Δ. (ο Δικαστής Αρτεμίδης εξέδωσε και δική του απόφαση):

35

1. Η ανάκληση διοικητικής πράξης λειτουργεί αναδρομικά. Ως εκ τούτου η νέα πράξη ανάγεται στο χρόνο έκδοσης της αρχικής και κατά συνέπεια στο καθεστώς που υπήρχε κατά το χρόνο εκείνο.

40

2. Η έρευνα του νέου διευθυντή έγινε και η κρίση του διαμορφώθηκε από τα αντικειμενικά δεδομένα των υποψηφίων κατά τον κρίσιμο χρόνο δηλαδή τα στοιχεία των φακέλων κ.λ.π. που αποκλείουν την υποκειμενικότητα. Και στην περίπτωση που δεν μεσολάβουσε ο θάνατος του πρώην διευθυντή και εκείνος θα προσέφευγε αναπόδραστα στην ίδια μεθοδολογία.

3. Με την διαφοροποίηση των εκθέσεων, η βάση της εκτίμησης διασαλεύθηκε. Ήταν αναπόφευκτη η επανεκτίμηση στα αυστηρά όμως πλαίσια του τότε ισχύοντος καθεστώτος. Στην υπόθεση **Λύωνας**, αλλά και στην προκειμένη, αυτό επιτεύχθηκε ενόψει της αντικειμενικής υψής των στοιχείων που χρησιμοποιήθηκαν. 5

Τόσο στην απόφαση **Σαφειρίδη** όσο και στην απόφαση **Λύωνα** εφαρμόστηκε ο ίδιος κανόνας, αλλά σε ανόμοια γεγονότα με διαφορετικό φυσικά αποτέλεσμα. 10

B. Υπό Αρτεμίδα, Δ.:

1. Σύμφωνα με τη νομολογία που εφαρμόζεται στην Ελλάδα και που ακολούθησε και η Κύπρος, η επανεξέταση μιας υπόθεσης μετά από ακυρωτική δικαστική απόφαση ή ανάκληση διοικητικής πράξης, γίνεται με βάση το νομικό και πραγματικό καθεστώς που ίσχυε κατά το χρόνο λήψης της ακυρωθείσας ή ανακληθείσας απόφασης. 15
2. Η Ε.Δ.Υ. είχε υποχρέωση σύμφωνα με τις διατάξεις του Άρθρου 44(3) του περί Δημοσίας Υπηρεσίας Νόμου του 1967 (Ν.33/67), να καλέσει τον προϊστάμενο του Τμήματος να κάμει τις συστάσεις του. Τόσο όμως αυτός όσο και η Ε.Δ.Υ., είχαν καθήκον να συμμορφωθούν με το νομικό και πραγματικό καθεστώς που ίσχυε κατά την ανάκληση της πρώτης. Και αυτό ακριβώς έπραξαν. 20
3. Τα γεγονότα της παρούσας υπόθεσης είναι τελείως διαφορετικά από τα γεγονότα στην υπόθεση **Σαφειρίδη**, για την οποία έκαμε ιδιαίτερη μνεία ο δικηγόρος των εφεσιβλήτων, γιατί κατά τη λήψη της απόφασης εκείνης, η Ε.Δ.Υ. δέχτηκε τους υποψηφίους σε συνεντεύξεις. Όταν δε συνήλθε μετά από δικαστική ακύρωση της απόφασης για να επανεξετάσει το θέμα, η σύνθεσή της ήταν διαφορετική. Η Ε.Δ.Υ. όμως έκαμε κατά την επανεξέταση χρήση των προσωπικών εντυπώσεων των μελών της αναφορικά με την απόδοση των υποψηφίων στις συνεντεύξεις που αφορούσαν την πρώτη απόφαση. 25
4. Οι συστάσεις στην παρούσα υπόθεση βασιζόνταν σε στοιχεία που ανάγονταν στον κρίσιμο χρόνο, σύμφωνα με την καθιερωμένη αρχή της νομολογίας, επί του θέματος αυτού. 30
5. Ο Προϊστάμενος του Τμήματος που είχε κάμει τις αρχικές συστάσεις είχε αποθάνει και η Ε.Δ.Υ. είχε δυνάμει του νόμου υποχρέωση να καλέσει τον αντικαταστάτη του να κάμει τις συστάσεις, αφού προηγουμένως αγνοήσει τις παράτυπες τροποποιήσεις που έγιναν στις εμπιστευτικές εκθέσεις και έχοντας υπόψη τα ιδιαίτερα περιστατικά 40

της υπόθεσης. Η απόφαση της Ε.Δ.Υ. ήταν καθ' όλα νόμιμη.

Γ. Υπό Πική Δ.:

5 Η σύσταση του διευθυντή αποτελεί ανεξάρτητο και ουσιώδες κριτήριο στάθμισης της καταλληλότητας των υποψηφίων για προαγωγή. Η εκτροπή από τη νομιμότητα επέδρασε ουσιωδώς στη λήψη της επίδικης απόφασης, γεγονός που επέφερε και την ακυρότητά της. Οι ομόφωνες αποφάσεις της Ολομέλειας του Ανωτάτου Δικαστηρίου από τις οποίες καθοδηγήθηκε το πρωτόδικο δικαστήριο για προσδιορισμό του πλαισίου μέσα στο οποίο διενεργείται η επανεξέταση (*Safirides* και *Mytides*) επικυρώνουν την αρχή του Διοικητικού Δικαίου ότι η επανεξέταση ακυρωθείσας ή ανακληθείσας διοικητικής πράξης διενεργείται με βάση το νομικό και πραγματικό καθεστώς που ίσχυε κατά τη λήψη της πρώτης απόφασης. Είναι αυτή η τάξη πραγμάτων που επιτρέπει κατά την επανεξέτασή, την απόδοση αναδρομικής ισχύος στο διορισμό ή την προαγωγή που γίνεται.

20 Η αναδρομή κατά την επανεξέταση στο δικαίκο και πραγματικό καθεστώς που ίσχυε κατά το χρόνο της αρχικής απόφασης, συνιστά την οδό του δικαίου για την αποκατάσταση της νομιμότητας και τη διασφάλιση της ομαλότητας στη διοικητική λειτουργία.

25 Η αρχή που καθιερώθηκε στη *Safirides* έτυχε αναγνώρισης και σε δύο προηγούμενες αποφάσεις του Ανωτάτου Δικαστηρίου στην άσκηση της πρωτοβάθμιας αναθεωρητικής του δικαιοδοσίας, συγκεκριμένα στην *Kyprianides* και *Ioannides*.

30 Το νομολογιακό ερώτημα που εγείρεται είναι κατά πόσο η αρχή στη *Safirides* και *Mytides* συγκρούεται με εκείνη στη *Λύονα* και ποιές οι επιπτώσεις. Αναφορικά με τη *Λύονα*, διαπιστώνεται η ύπαρξη αντίφασης μεταξύ της αρχής που αναγνωρίζεται ως προς το πλαίσιο επανεξέτασης και της εφαρμογής της στα γεγονότα της υπόθεσης εκείνης.

35 Η αρχή στη *Λύονα* ότι, κατά την επανεξέταση μπορεί να εξεταστούν γεγονότα τα οποία προέκυψαν σε μεταγενέστερο στάδιο από το χρόνο της αρχικής απόφασης, τουλάχιστον στην περίπτωση των συστάσεων του αρμόδιου τμηματάρχη, συγκρούεται με εκείνη η οποία προκύπτει από τις προηγούμενες αποφάσεις 40 της Ολομέλειας στη *Safirides* και *Mytides*.

Ενόψει της σύγκρουσης στις αρχές των πιο πάνω αποφάσεων, εγείρεται νομολογιακό θέμα επιλογής μεταξύ συγκρουομένων αυθεντιών. Σε τέτοια περίπτωση η επιλογή γίνεται με βάση την ορ-

θότητα της αρχής δικαίου την οποία ενσωματώνουν.

Ο ορθός κανόνας δικαίου είναι αυτός που προσδιορίζεται στη **Safirides** και **Mytides** ο οποίος εφαρμόστηκε και από το πρωτόδικο δικαστήριο.

5

Η έφεση επιτυγχάνει κατά πλειοψηφία χωρίς έξοδα.

Αναφερόμενες υποθέσεις:

Republic v. Safirides (1985) 3(A) C.L.R. 163,

10

Mytides v. Republic (1988) 3(B) C.L.R. 737,

Μακρίδη κ.ά. ν. Δημοκρατίας (1989) 3(Γ) Α.Α.Δ. 1338,

15

Λύωνας και Άλλοι ν. Δημοκρατίας (1990) 3 Α.Α.Δ. 2038,

Republic v. Argyrides (1987) 3(B) C.L.R. 1092,

20

Republic v. Demetriades (1977) 3 C.L.R. 213,

Practice Direction [1966] 3 All E.R. 77,

Young v. Bristol Aeroplane Co [1946] 1 All E.R. 98.

25

Έφεση.

Έφεση εναντίον απόφασης Δικαστού του Ανωτάτου Δικαστηρίου (Κούρρη, Δ.), που δόθηκε στις 31 Μαρτίου, 1990 (Προσφυγές Αρ. 361/88, 423/88 και 453/88), με την οποία ακυρώθηκαν οι προαγωγές των ενδιαφερομένων προσώπων στη μόνιμη θέση Ανώτερου Ταχυδρομικού Λειτουργού.

30

Π. Χ"Δημητρίου, Δικηγόρος της Δημοκρατίας, για τους Εφεσείοντες-Καθ' ων η αίτηση.

35

Α. Παπαχαραλάμπους, για τους Εφεσίβλητους-Αιτητές.

Cur. adv.vult.

40

ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ: Στην έφεση αυτή η απόφαση δεν είναι ομόφωνη. Έχουν γραφτεί 3 αποφάσεις εκ των οποίων οι 2 βεβαίως συμφωνούν μεταξύ τους και είναι οι αποφάσεις των δικαστών Νική-

τα και Αρτεμίδα, με τις οποίες συμφωνούν όλοι οι δικαστές πλην του δικαστή Πική ο οποίος θα εκδώσει ξεχωριστήν απόφαση.

5 ΝΙΚΗΤΑΣ, Δ.: Η Επιτροπή Δημόσιας Υπηρεσίας εφεσιβάλλει την απόφαση πρωτόδικου δικαστηρίου ημερ. 31/3/90, που
 10 αφορά προαγωγές στο τμήμα ταχυδρομικών υπηρεσιών. Με χωριστές προσφυγές οι εφεσίβλητοι αμφισβήτησαν τη νομιμότητά τους. Η συνεκδίκαση των προσφυγών ήταν επιβεβλημένη γιατί
 15 στρέφονταν κατά κοινής πράξης της εφεσείουσας και επιπρόσθετα οι εφεσίβλητοι πρόβαλαν λόγους ακύρωσης που στηρίζονται ουσιαστικά σε ταυτόσημη πραγματική και νομική βάση. Η απόφαση ακύρωσε τους διορισμούς των 4 ενδιαφερομένων υπαλλήλων στη μόνιμη θέση Ανώτερου Ταχυδρομικού Λειτουργού, που είχαν αναδρομική δύναμη από 15/2/85.

Η ανασκόπηση των γεγονότων θα εντοπίσει την προέλευση και την αιτία της διένεξης, που οδήγησε στην άσκηση της κρινόμενης έφεσης. Η εφεσείουσα, που θα αποκαλούμε στο εξής και με τα αρχικά της ή απλά "η Επιτροπή", προέβη στους διορισμούς των ενδιαφερομένων στην παραπάνω θέση στις 13/10/87.
 20 Αργότερα, όμως, και μετά από νομική συμβουλή που πήρε από το Γενικό Εισαγγελέα, τους ανακάλεσε. Ο λόγος γι' αυτό ήταν οι πλημμέλειες που υπήρχαν στις εμπιστευτικές εκθέσεις και οι επιπτώσεις τους στο κύρος των εκθέσεων σαν βασικού δείκτη της υπηρεσιακής ικανότητας των υπαλλήλων που διεκδίκησαν τις θέσεις. Πιο συγκεκριμένα επρόκειτο για μεταβολές που επέφεραν στις εκθέσεις προσυπογράφοντες λειτουργοί χωρίς να τηρηθούν οι κείμενες κανονιστικές διατάξεις.

30 Έτσι, κατά την επανάκριση, η Ε.Δ.Υ. αγνόησε ολότελα τις επιλήψιμες τροποποιήσεις, αποφασίζοντας να στηριχθεί μόνο στις νόμιμα καταρτισμένες εκθέσεις. Η οριστική απόφαση για τους προβιβασμούς λήφθηκε στις 11/2/88, αφού η Επιτροπή άκουσε τις απόψεις του διευθυντή ταχυδρομικών υπηρεσιών. Στο σημείο αυτό θα πρέπει να τονιστεί ότι στο μεταξύ απεβίωσε ο διευθυντής που έκαμε τις αρχικές συστάσεις. Στην παραπάνω συνεδρία έλαβε μέρος ο αντικαταστάτης του, ο οποίος πρότεινε για προαγωγή τους 4 ενδιαφερομένους. Τη γνώμη του διαμόρφωσε, όπως μας πληροφορεί το σχετικό πρακτικό, από το υλικό που υπήρχε στους φακέλους κατά το χρόνο που προηγήθηκε της ανάκλησης και από
 40 άλλα σχετικά στοιχεία, που πήρε από τους τότε εν ενεργεία προϊσταμένους των υποψηφίων. Αναφορικά με τις εμπιστευτικές εκθέσεις παραγνώρισε εκείνες που η Επιτροπή θεώρησε παράνομες. Παρεπιμπτόντως, μπορεί να ειπωθεί ότι και οι δύο εισηγήθηκαν

τους ίδιους υποψηφίους, δηλαδή, τους προαχθέντες.

Η σύσταση του νέου διευθυντή αποτελεί τη μοναδική αιτία της ακυρωτικής απόφασης. Όλες οι άλλες αιτιάσεις των εφεσιβλήτων απορρίφθηκαν ως ανεδαφικές. Το εκδικάσαν δικαστήριο έκρινε ότι η απόφαση της εφεσείουσας παραβίασε το κρίσιμο νομοθετικό και πραγματικό καθεστώς του χρόνου έκδοσης της πράξης που ανακλήθηκε προς το οποίο η Επιτροπή είχε υποχρέωση να συμμορφωθεί. Ιδού πώς ακριβώς έθεσε το θέμα:

"Δεν έχω καμιά αμφιβολία ότι η αξιολόγηση του Διευθυντή που διαλαμβάνει την προσωπική άποψή του για την αξία των υποψηφίων, έστω και με βάση τα στοιχεία που ανάγονται στον κρίσιμο χρόνο, αποτελεί νέα σύσταση έξω από τα πλαίσια του καθεστώτος στο οποίο η Επιτροπή όφειλε να περιορίσει την κρίση της. Υπήρξε επομένως, παραβίαση της αρχής για επανεξέταση της υπόθεσης, όπως ο νόμος ορίζει που πλήττει την εγκυρότητα της πράξεως, αφού οι συστάσεις του προϊσταμένου ήταν από τα βασικά στοιχεία που η Επιτροπή στήριξε την απόφασή της (Παράρτημα 10.6.3), αλλά και εξ αντικειμένου όπως ήδη σημειώθηκε, παράγων κρίσεως.

Καταλήγω ότι η Επιτροπή στήριξε την απόφασή της σε υλικό που δεν έπρεπε να ευρίσκεται ενώπιόν της και η απόφαση της υπόκειται σε ακύρωση."

Η έφεση προσβάλλει το παραπάνω εύρημα σαν λανθασμένο με το αιτιολογικό ότι η σύσταση του διευθυντή έγινε στο πλαίσιο των αντικειμενικών στοιχείων που υπήρχαν για τους υποψηφίους κατά το χρόνο της αρχικής απόφασης. Τα επιχειρήματά του ο κ. Χ"Δημητρίου στήριξε κυρίως στην απόφαση *Λύωνας ν. Δημοκρατίας* (1990) 3 Α.Α.Δ. 2038. Σ' εκείνη την περίπτωση, που αφορούσε το Τμήμα Εσωτερικών Προσόδων, η Επιτροπή ανακάλεσε (μετά από γνωμάτευση) προαγωγές για ελαττωματικές τροποποιήσεις των εκθέσεων από προϊσταμένους, αποφασίζοντας να βασισθεί μόνο στο τμήμα των εκθέσεων που συντάχθηκε από τους αξιολογητές των υπαλλήλων.

Κατά τη λήψη της απόφασης, που ανακλήθηκε, οι συστάσεις του διευθυντή είχαν υπόβαθρο τις εκθέσεις που εκ των υστέρων η Επιτροπή θεώρησε παράνομες. Στη διαδικασία επιλογής συμμετέσχε ο νέος διευθυντής του τμήματος διότι μεσολάβησε η αφυπηρέτηση του άλλου, λόγω ορίου ηλικίας. Η γνώμη του νέου διευθυντή άσκησε ουσιαστική επίδραση στο αποτέλεσμα. Απορρίπτοντας το

επιχείρημα για παρέκκλιση από το νομικό και πραγματικό καθεστώς που υπήρχε κατά το χρόνο ανάκλησης, και που έπρεπε να διέπει τη νέα απόφαση, η Ολομέλεια συμπέρανε ότι "ορθά η Επιτροπή ζήτησε την υποβολή νέων συστάσεων με βάση τις εμπιστευτικές εκθέσεις χωρίς να ληφθούν υπόψη οι παράνομες τροποποιήσεις". Και αυτό διότι "οποιαδήποτε ανάμειξη (του διευθυντή που αποχώρησε) στην επανεξέταση θα ήταν νομικά ανεπίτρεπτη".

Από την άλλη ο κ. Παπαχαραλάμπους, επικαλούμενος την απόφαση **Δημοκρατία ν. Σαφειρίδη** (1985) 3 Α.Α.Δ. 163, επίσης της Ολομέλειας, διατύπωσε την άποψη πως δεν εφαρμόστηκε στην προκειμένη περίπτωση το δίκαιο που ίσχυε προτού πραγματοποιηθεί η ανάκληση. Η εισήγησή του είναι ότι εδώ, στις συστάσεις του νέου διευθυντή, εμφιλοχώρησαν υποκειμενικές σκέψεις κατά παράβαση της αρχής της αντικειμενικότητας που διακήρυξε η **Σαφειρίδη**, ανωτέρω. Έπρεπε να περιορισθεί στην πλήρωση των κενών που επισημάνθηκαν στις εκθέσεις.

Το ζήτημα κατά πόσον η απόφαση **Αύωνα** βρίσκεται σε διάσταση με τη **Σαφειρίδη**, υπό την έννοια ότι εγκαινιάζει κανόνα που συγκρούεται με το άλλο νομολογιακό προηγούμενο, αφήθηκε από το συνήγορο στην κρίση του δικαστηρίου.

Εκδίδοντας νέα πράξη σε αντικατάσταση εκείνης που ανακλήθηκε το διοικητικό όργανο οφείλει πρωτίστως να θεωρήσει ανίσχυρη και νομικά ανυπόστατη την αρχική διοικητική πράξη. Λόγω του αναδρομικού αποτελέσματος της ανάκλησης, η νέα πράξη ανάγεται στο χρόνο έκδοσης της αρχικής και κατά συνέπεια στο καθεστώς που υπήρχε κατά το χρόνο εκείνο. Τη γενική αυτή αρχή ενστερνίστηκε η νομολογία μας σε πολυάριθμες περιπτώσεις. Μεταξύ αυτών και οι δύο προαναφερθείσες. Βλέπε επίσης **Μυτίδης ν. Δημοκρατίας** (1988) 3(B) C.L.R. 737.

Ο λόγος που ώθησε την Επιτροπή να ακούσει το Διευθυντή καταγράφεται στο πρακτικό:

"Δεδομένου ότι υπάρχουν σημαντικές αλλαγές στις αξιολογήσεις, η Επιτροπή έκρινε αναγκαίο να κληθεί ο Διευθυντής του Τμήματος Ταχυδρομικών Υπηρεσιών ενώπιόν της, για να του δοθεί η ευκαιρία να προβεί σε νέες συστάσεις υπό το φως των εμπιστευτικών εκθέσεων πολλών υπαλλήλων, όπως αυτές έχουν διαμορφωθεί ύστερα από τις πιο πάνω συστάσεις της Επιτροπής."

Ό,τι, λοιπόν, είχε ζωτική σημασία ήταν πως το υπόστρωμα της αξιολόγησης του αποβιώσαντος - οι εκθέσεις - εξέλειπε. Και δεν υπήρχε άλλος τρόπος να αναπληρωθεί το κενό παρά να κληθεί να εκφράσει απόψεις ο αντικαταστάτης του. Η έρευνα του τελευταίου έγινε και η κρίση του διαμορφώθηκε από τα αντικειμενικά δεδομένα των υποψηφίων κατά τον κρίσιμο χρόνο δηλαδή τα στοιχεία των φακέλων κ.λ.π., που αποκλείουν την υποκειμενικότητα. Και στην περίπτωση ακόμη που δεν μεσολαβούσε ο θάνατος του πρώην διευθυντή για αντιμετώπιση του ζητήματος και εκείνος θα προσέφευγε αναπόδραστα στην ίδια μεθοδολογία. 5 10

Θα θέλαμε να προσθέσουμε, με κίνδυνο επανάληψης, ότι με τη διαφοροποίηση των εκθέσεων η βάση της εκτίμησης διασαλεύθηκε. Ήταν αναπόφευκτη η επανεκτίμηση στα αυστηρά όμως πλαίσια του τότε ισχύοντος καθεστώτος. Στην υπόθεση **Λύωνας**, αλλά και την προκείμενη, αυτό επιτεύχθηκε εν όψει της αντικειμενικής υφής των στοιχείων που χρησιμοποιήθηκαν. Στο σημείο αυτό έγκειται η διαφωνία μας με την πρωτόδικη απόφαση ότι δεν τηρήθηκε το κρίσιμο καθεστώς για τη νέα πράξη. 15 20

Η απόφαση **Σαφειρίδη** δεν διέλαθε της προσοχής της Ολομέλειας στη **Λύωνα**. Ούτε η τελευταία αυτή απόφαση καινοτόμησε ή καθιέρωσε νέα αρχή. Δεν πρέπει να λησμονείται ότι τα γεγονότα στην πρώτη δεν ήταν όμοια. Μετά την ακύρωση διορισμού από το δικαστήριο η Ε.Δ.Υ., που στο αναμεταξύ άλλαξε σύνθεση, έλαβε υπόψη της σαν στοιχείο κρίσης εντυπώσεις από συνεντεύξεις που διεξήχθησαν από την προηγούμενη Επιτροπή, ενώ είχε την ευχέρεια να διευθετήσει νέες συνεντεύξεις. Η διαφορά είναι οφθαλμοφανής και δεν χρειάζεται σχόλιο. Και στις δύο περιπτώσεις εφαρμόστηκε ο ίδιος κανόνας, αλλά σε ανόμοια γεγονότα με διαφορετικό φυσικά αποτέλεσμα. 25 30

Για τους λόγους που εκτέθηκαν η έφεση επιτυγχάνει. Η απόφαση της Ε.Δ.Υ. επικυρώνεται. Καμιά διαταγή για έξοδα. 35

ΑΡΤΕΜΙΔΗΣ, Δ.: Στην κρινόμενη έφεση εγείρεται μόνο ένα νομικό ζήτημα, το ίδιο που συζητήθηκε και από τον πρωτόδικο δικαστή, ο οποίος ακύρωσε την απόφαση της εφεσείουσας - Επιτροπής Δημόσιας Υπηρεσίας, σύμφωνα με την οποία στις 11.3.88 προήχθησαν τα ενδιαφερόμενα πρόσωπα στη μόνιμη θέση Ανώτερου Ταχυδρομικού Λειτουργού, αναδρομικά από 15.2.85. 40

ΓΕΓΟΝΟΤΑ:

5 Η υπό κρίση απόφαση της Ε.Δ.Υ. ελήφθη μετά από διαδικασία επανεξέτασης για την πλήρωση των θέσεων, αφού προηγουμένως
 10 ανακάλεσε προηγούμενή της, ενεργώντας βάσει συμβουλής του Γενικού Εισαγγελέα της Δημοκρατίας. Τόσο η ανακληθείσα όσο και η επίδικη απόφαση κατέληξε στο διορισμό των ενδιαφερομένων προσώπων. Η ανάκληση έγινε για να επανορθωθεί κατά την επανεξέταση η παρατυπία στις εμπιστευτικές εκθέσεις των υποψηφίων, που διαπιστώθηκε από το γεγονός ότι οι προσυπογράφοι λειτουργοί προέβησαν σε ουσιώδεις τροποποιήσεις σ' αυτές χωρίς αιτιολογία. Έτσι, η Ε.Δ.Υ. όταν συνήλθε στις 23.1.88, για να επανεξετάσει το ζήτημα της πλήρωσης των θέσεων, πολύ
 15 ορθά, αποφάσισε να αγνοήσει τις τροποποιήσεις αυτές στις περιπτώσεις που ήσαν αναιτιολόγητες. Ακολουθώντας, και σε επόμενη συνεδρία της στις 11.2.88, προχώρησε στην τελική αξιολόγηση των υποψηφίων αφού άκουσε και τις απόψεις του διευθυντή του Τμήματος Ταχυδρομικών Υπηρεσιών. Έκρινε δε ότι τα ενδιαφερόμενα πρόσωπα ήταν τα καταλληλότερα για διορισμό.

20 Το "κρίσιμο ερώτημα", όπως το χαρακτηρίζει ο πρωτόδικος δικαστής, είναι κατά πόσο οι συστάσεις του νέου διευθυντή αποτελούσαν μέρος του πραγματικού καθεστώτος που ίσχυε κατά το χρόνο λήψεως της πρώτης απόφασης, ή ήταν καινούργιο στοιχείο
 25 έξω από αυτό. Εδώ σημειώνουμε ότι ο προϊστάμενος του τμήματος, που προέβη στις συστάσεις στην Ε.Δ.Υ., κατά τη λήψη της πρώτης απόφασης, είχε αποθάνει πριν από την επανεξέταση.

30 Το πρωτόδικο Δικαστήριο έκρινε ότι οι απόψεις του διευθυντή, και κατά συνέπεια οι συστάσεις του, βασιζόνταν στην προσωπική του αξιολόγηση των υποψηφίων, έστω και αν αυτή στηριζόταν σε στοιχεία που ανάγονταν στον κρίσιμο χρόνο, της ανακληθείσης δηλαδή απόφασης. Η σύσταση αυτή επομένως
 35 αποτελούσε στοιχείο που δεν μπορούσε να μετατοπιστεί στο πραγματικό καθεστώς που ίσχυε κατά τη λήψη της ανακληθείσας απόφασης. Αποτέλεσμα του ευρήματος αυτού ήταν η ακύρωση της επίδικης απόφασης.

40 Ο δικηγόρος της εφεσείουσας υποστήριξε ότι η απόφαση του πρωτόδικου Δικαστηρίου είναι εσφαλμένη, γιατί από τα πρακτικά της διαδικασίας ενώπιον της Ε.Δ.Υ. καταδεικνύεται πως οι συστάσεις του νέου διευθυντή αφορούσαν μόνο σε στοιχεία αξιολόγησης των υποψηφίων που ίσχυαν κατά τον κρίσιμο χρόνο, σ' αυτό κατά την ανάκληση δηλαδή της πρώτης απόφασης.

Πρόσθετα, οι απόψεις του βασίστηκαν πάνω στις εμπιστευτικές εκθέσεις των υποψηφίων, που αφορούσαν τον ίδιο χρόνο, αφού προηγουμένως αγνοήθηκαν οι παράτυπες τροποποιήσεις που έγιναν από τους προσυπογράφοντες λειτουργούς. Πάνω σε αυτό το ζήτημα, αναφορικά με τις συστάσεις του διευθυντή, το σχετικό πρακτικό της Επιτροπής έχει ως εξής:

"Μελέτησε τους Φακέλους και ζήτησε και σχετικά στοιχεία από τους υπηρετούντες προϊστάμενους των υποψηφίων, οι οποίοι ήταν και τότε προϊστάμενοι αυτών. Επίσης έλαβε υπόψη την αρχαιότητα και την όλη σταδιοδρομία των υποψηφίων, καθώς και τις Εμπιστευτικές τους Εκθέσεις, αγνοώντας τις τροποποιήσεις που έγιναν από Προσυπογράφοντες Λειτουργούς και είναι αναιτιολόγητες και αποδίδοντας μεγαλύτερη σημασία στα τρία τελευταία χρόνια."

(Η υπογράμμιση δική μας)

Η Ε.Δ.Υ. όπως αναφέρεται επίσης στο ίδιο πρακτικό, "ασχολήθηκε με τη γενική αξιολόγηση και σύγκριση των υποψηφίων με βάση το νομικό και πραγματικό καθεστώς που ίσχυε τον ουσιώδη χρόνο."

Η νομολογία μας, που ακολούθησε σ' αυτό τον τομέα το Διοικητικό Δίκαιο όπως εφαρμόζεται στην Ελλάδα, είναι πάγια πάνω στο ζήτημα. Συνοψίζεται δε στην απόφαση του πρωτόδικου δικαστή, όπου αναφέρονται και υποθέσεις στις οποίες υιοθετήθηκε. Η επανεξέταση μιας υπόθεσης, μετά από δικαστική ακύρωση ή ανάκληση της διοικητικής πράξης στην οποία αφορά, γίνεται με βάση το νομικό και πραγματικό καθεστώς που ίσχυε κατά το χρόνο λήψης της ακυρωθείσας ή ανακληθείσας απόφασης. *Δημοκρατία ν. Σαφειρίδη* (1985) 3 Α.Α.Δ. 163, *Μυτίδη ν. Δημοκρατίας* (1988) 3(B) C.L.R. 737, *Μακρίδη ν. Δημοκρατίας* (1989) 3(Γ) Α.Α.Δ. 1338, *Λύωνας και Άλλοι ν. Δημοκρατίας* (1990) 3 Α.Α.Δ. 2038.

Έχουμε διαφορετική άποψη από αυτή που εξέφρασε ο πρωτόδικος δικαστής. Οι συστάσεις του διευθυντή, όπως σαφώς αναφέρεται στο πρακτικό της Επιτροπής, απόσπασμα του οποίου παραθέτουμε πιο πάνω, δεν εισήγαγε νέο στοιχείο στη λήψη της δεύτερης απόφασης, που δεν ίσχυε κατά την ανάκληση της πρώτης. Οι συστάσεις του διευθυντή στηρίχθηκαν στις εμπιστευτικές εκθέσεις, αφού αγνοήθηκαν οι αναιτιολόγητες και παράτυπες τροποποιήσεις των λειτουργών που τις προσυπέγραψαν, για τα τελευταία τρία χρόνια από την ανάκληση της πρώτης απόφασης. Ο διευθυντής άκουσε επίσης και τις απόψεις

υπευθύνων του τμήματος που αφορούσαν στην απόδοση των υποψηφίων κατά τον κρίσιμο χρόνο. Η Ε.Δ.Υ. υπήρξε σχολαστικά προσεκτική στο να εφαρμόσει στην πράξη την αρχή της νομολογίας που παραθέτουμε πιο πάνω.

5

Το άρθρο 44(3) του περί Δημοσίας Υπηρεσίας Νόμου, 33/67, προβλέπει τα εξής:

10 "Κατά την προαγωγή η Επιτροπή λαμβάνει δεόντως υπόψην τας περί των υποψηφίων ετησίας εμπιστευτικές εκθέσεις και τας επί τούτω συστάσεις του Προϊσταμένου του Τμήματος εν τω οποίω η κενή θέσις."

15 Η Ε.Δ.Υ., σύμφωνα με τις πιο πάνω διατάξεις του Νόμου όφειλε, να καλέσει τον κάτοχο της θέσης, τον προϊστάμενο δηλαδή του Τμήματος, για να κάμει τις συστάσεις του. Τόσο όμως αυτός, όσο και η ίδια η Επιτροπή, είχαν καθήκον να ενεργήσουν βάσει της αρχής της νομολογίας, που ήδη παραθέσαμε, να παρ-
20 θεί δηλαδή η νέα απόφαση σύμφωνα με το νομικό και πραγματικό καθεστώς που ίσχυε κατά την ανάκληση της πρώτης. Και αυτό ακριβώς, όπως υποδεικνύουμε πιο πάνω, έχει γίνει.

25 Τα γεγονότα της κρινόμενης έφεσης είναι πανομοιότυπα με αυτά στην υπόθεση *Αύωνα*, όπου η Ολομέλεια του Ανωτάτου Δικαστηρίου είπε τα εξής σχετικά:

30 "Κατά τη διαδικασία λήψης της επίδικης απόφασης, τόσο ο Γενικός Διευθυντής του Υπουργείου Οικονομικών όσο και η Επιτροπή, δεν έλαβαν υπόψη τις ανατιολόγητες τροποποιήσεις των Εμπιστευτικών Εκθέσεων. Έλαβαν μόνο υπόψη τις αξιολογήσεις των Αξιολογούντων Λειτουργών."

Και παρακάτω:

35 "Σύμφωνα με τη νομολογία του Ανωτάτου Δικαστηρίου, και τα άρθρα 2 και 44(3) των περί Δημοσίας Υπηρεσίας Νόμων 1967-1987 ο προϊστάμενος τμήματος δεν είναι απαραίτητο για σκοπούς συστάσεων να γνωρίζει προσωπικά τους υποψηφίους, ή ακόμα να είναι προϊστάμενος για ορισμένο
40 χρονικό διάστημα, πριν προβεί σε συστάσεις. Ο προϊστάμενος ανεξαρτήτως χρόνου και γνωριμίας, διεξάγοντας την έρευνά του μπορεί να αντλήσει τις πληροφορίες του από οποιοσδήποτε άλλες κατάλληλες πηγές όπως είναι η περίπτωση πληροφοριών από προϊσταμένους των υποψηφίων

και να προβεί σε συστάσεις. (Βλ. *Μέττας ν. Δημοκρατίας* (1975) 3 Α.Α.Δ. 250, 256, *Λεωνίδου ν. Δημοκρατίας* (1986) 3 Α.Α.Δ. 1918, *Σπανός ν. Δημοκρατίας* (1985) 3 Α.Α.Δ. 1825, *Χρυσοχός ν. Δημοκρατίας* (1985) 3 Α.Α.Δ. 78, *Σωτηριάδης και Άλλοι ν. Δημοκρατίας* (1987) 3 Α.Α.Δ. 1604, *Χαρής ν. Δημοκρατίας* (1989) 3(A) C.L.R. 147.)" 5

Και τέλος:

Στο στάδιο της επανεξέτασης η Ε.Δ.Υ. διαπιστώνοντας την παρατυπία δεν μπορούσε να ζητήσει αποκατάσταση δια της διοικητικής οδού γιατί στο μεταξύ ο κ. Αποστολίδης, ο προσυπογράφων λειτουργός, αφυπηρέτησε και οποιαδήποτε ανάμειξή του στη επανεξέταση θα ήταν νομικά ανεπίτρεπτη. Επομένως ορθά η Επιτροπή ζήτησε την υποβολή νέων συστάσεων με βάση τις εμπιστευτικές εκθέσεις χωρίς να ληφθούν υπόψη οι παράνομες τροποποιήσεις. 10 15

Κατά τη διάρκεια της συζήτησης της έφεσης ο δικηγόρος της εφεσείουσας έκαμε αναφορά σε αποσπάσματα από τα πρακτικά της Ε.Δ.Υ., αυτά που παραθέτουμε πιο πάνω, για να ενισχύσει την άποψή του ότι στη λήψη της επίδικης απόφασης η Επιτροπή ενήργησε σύμφωνα με τη νομολογία. Ο δικηγόρος των εφεσιβλήτων περιορίστηκε στην επίκληση της νομολογιακής αρχής προβάλλοντας ως μοναδικό στοιχείο παραβίασής της το γεγονός ότι εκλήθη ο Διευθυντής να κάμει συστάσεις κατά τη λήψη της επίδικης απόφασης, ενώ δεν ήταν ο προϊστάμενος του Τμήματος κατά τον κρίσιμο χρόνο της πρώτης απόφασης. Έκαμε δε ιδιαίτερη μνεία της υπόθεσης *Σαφειρίδη*, που αναφέρεται πιο πάνω. Τα γεγονότα όμως στην κρινόμενη υπόθεση είναι τελείως διαφορετικά, γιατί κατά τη λήψη της απόφασης στην υπόθεση *Σαφειρίδη*, η Ε.Δ.Υ. δέκτηκε τους υποψηφίους σε συνεντεύξεις. Όταν δε συνήλθε, μετά από δικαστική ακύρωση της απόφασης, για να επανεξετάσει το θέμα, η σύνθεσή της ήταν διαφορετική. Η Επιτροπή όμως έκαμε, κατά την επανεξέταση, χρήση των προσωπικών εντυπώσεων των μελών της αναφορικά με την απόδοση των υποψηφίων στις συνεντεύξεις, όπως είχαν καταγραφεί στα πρακτικά και που αφορούσαν την πρώτη απόφαση. Η Ολομέλεια του Ανωτάτου Δικαστηρίου έκρινε πως η διαδικασία αυτή παραβίαζε την αρχή της νομολογίας, στην οποία έχουμε ήδη αναφερθεί, γιατί κατά την επανεξέταση είχε εισαχθεί το υποκειμενικό στοιχείο κρίσεως που αποκόμισαν μερικά από τα μέλη της Επιτροπής από τις συνεντεύξεις των υποψηφίων κατά τη διαδικασία λήψης της πρώτης απόφασης, ενώ στην επανεξέταση 20 25 30 35 40

η σύνθεσή της ήταν διαφορετική, εφόσο μερικά από τα μέλη της δεν συμμετείχαν στη λήψη της πρώτης απόφασης.

5 Στην παρούσα περίπτωση η Ε.Δ.Υ. όφειλε, υπό τις περιστάσεις που εξηγούμε παραπάνω, βάσει του περί Δημοσίας Υπηρεσίας Νόμου, να καλέσει τον Προϊστάμενο του Τμήματος για να εκφράσει τις απόψεις του για τους υποψήφιους. Αυτές όμως οι συστάσεις, σύμφωνα με την αρχή της νομολογίας, θα έπρεπε να βασιζόνται σε στοιχεία που ανάγονταν στον κρίσιμο χρόνο, 10 πράγμα που έγινε.

Ο Προϊστάμενος του Τμήματος, που προέβη στις συστάσεις αναφορικά με την πρώτη απόφαση είχε στο μεταξύ αποθάνει. 15 Δεν ήταν επομένως δυνατό να κληθεί κατά την επανεξέταση. Η ίδια η Επιτροπή δεν μπορούσε να μην καλέσει τον κάτοχο της θέσης, αφού ο νόμος απαιτεί την παρουσία του Προϊσταμένου του Τμήματος για να κάμει τις συστάσεις του, και έχοντας υπόψη τα ιδιαίτερα περιστατικά της υπόθεσης, αφού προηγουμένως αγνοήσει τις παράτυπες τροποποιήσεις που έγιναν στις εμπιστευτικές εκθέσεις. Η Ε.Δ.Υ. επομένως ενήργησε νόμιμα. Η έφεση γίνεται αποδεκτή. Η απόφαση της Ε.Δ.Υ. επικυρώνεται. 20

ΠΙΚΗΣ, Δ.: Συμφωνώ με την πρωτόδικη απόφαση, το σκεπτικό και κατάληψη της οποίας είναι σύμφωνα με τις σχετικές αρχές 25 του Διοικητικού Δικαίου, όπως έχουν θεμελιωθεί από τη νομολογία του Ανωτάτου Δικαστηρίου αναφορικά με το πλαίσιο μέσα στο οποίο επανεξετάζεται ακυρωθείσα ή ανακληθείσα πράξη. Αν δεν επρόκειτο για τη διαφωνία μου με την πλειοψηφία του Δικαστηρίου θα περιοριζόμουν σε σύντομη εξήγηση των λόγων για 30 τους οποίους καταλήγω ότι ορθά αποφασίστηκε ότι η εφαρμογή της ισχύουσας αρχής δικαίου οδηγεί αναπόδραστα στην ακύρωση της επίδικης πράξης. Το γεγονός ότι διαφωνώ με τους συναδέλφους μου όχι μόνο ως προς την κατάληψη αλλά και τη διαπίστωση των αρχών που ισχύουν σχετικά με το πλαίσιο της επανεξέτασης, δικαιολογεί λεπτομερέστερη αναφορά στους λόγους για τους 35 οποίους τάσσομαι υπέρ της απόρριψης της έφεσης.

Δεν θα επαναλάβω σε όλη την έκτασή τους τα γεγονότα που συνθέτουν τη διαφορά και προσδιορίζουν το επίδικο θέμα, δεδομένου ότι αυτά μνημονεύονται στις αποφάσεις της πλειοψηφίας που έχουν ετοιμασθεί από τους Δικαστές Νικήτα και Αρτεμίδα. Θα περιορίσω την αναφορά μου μόνο σε εκείνη τη πτυχή των γεγονότων που αφορά άμεσα το θέμα που καλούμεθα να αποφασίσουμε, δηλαδή αν ήταν επιτρεπτό για την Επιτροπή Δη- 40

μόσιας Υπηρεσίας (η Επιτροπή) να λάβει υπόψη της κατά την επανεξέταση, τη σύσταση του Διευθυντή του Τμήματος Ταχυδρομείων, που διατυπώθηκε και υποβλήθηκε στις 11.2.1988, τρία περίπου χρόνια μετά την ανακληθείσα πράξη που είχε ληφθεί στις 29.1.85 και τεθεί σε ισχύ από 15.2.85.

5

Στις προαγωγές των τεσσάρων ενδιαφερομένων μερών στη θέση των Ανώτερου Ταχυδρομικού Λειτουργού, δόθηκε, όπως είναι παραδεκτό κατά την επανεξέταση ακυρωθείσας ή ανακληθείσας πράξης, αναδρομική ισχύ, γεγονός που υποδηλώνει και το νομικό και πραγματικό πλαίσιο που διέπει τη λήψη της απόφασης.

10

Η αρχική απόφαση λήφθηκε στις 29.1.1985. Μ' αυτή είχαν προαχθεί οι ίδιοι υποψήφιοι που είχαν επιλεγεί και κατά την επανεξέταση. Η απόφαση εκείνη αμφισβητήθηκε και αποτέλεσε το αντικείμενο των προσφυγών 434/85-453/85. Μετά της έκδοσης της απόφασης της Ολομέλειας στην *Republic v. Argyrides* (1987) 3 C.L.R. 1092 το γραφείο του Γενικού Εισαγγελέα συμβούλευσε την Επιτροπή, όπως ανακαλέσει την απόφαση της 29.1.1985 ενόψει της βεβαιότητας ότι οι προσφυγές θα επιτύγχαναν λόγω της αντικανονικότητας ή παρανομίας που είχε διαπιστωθεί στην ετοιμασία των εμπιστευτικών εκθέσεων των υποψηφίων και τις αναπόφευκτες επιπτώσεις στην εγκυρότητα της απόφασης. Η Επιτροπή υιοθέτησε τη συμβουλή του Γενικού Εισαγγελέα και ανακάλεσε τις επίδικες αποφάσεις. Συγχρόνως μερίμνησε ώστε οι εμπιστευτικές εκθέσεις που είχαν κριθεί τρωτές να εναρμονισθούν με τις σχετικές κανονιστικές διατάξεις με τρόπο που να τις καθιστά νόμιμο μέτρο κρίσεως των αξιολογουμένων λειτουργών, υποψηφίων για την πλήρωση των επίμαχων θέσεων. Ενόψει των αλλαγών οι οποίες προέκυψαν, η Επιτροπή θεώρησε ορθό να ζητήσει από το νέο Διευθυντή του Τμήματος Ταχυδρομικών Υπηρεσιών τον κ. Χαραλαμπίδη, όπως υποβάλει τις συστάσεις του αναφορικά με την καταλληλότητα των υποψηφίων για προαγωγή. Ο κ. Χαραλαμπίδης είχε αντικαταστήσει τον κ. Σπαθάρη, ο οποίος είχε αποβιώσει σε ημερομηνία μεταγενέστερη της 29.1.1985. Το πρωτόδικο δικαστήριο ακύρωσε την απόφαση της 11.2.1988 επειδή λήφθηκε υπόψη η σύσταση του κ. Χαραλαμπίδη που συνιστούσε γεγονός που δεν υπήρχε ούτε μπορούσε να υπάρξει κατά το χρόνο λήψης της απόφασης του 1985 κατά παράβαση του κανόνα του Διοικητικού Δικαίου, ο οποίος ορίζει ότι η επανεξέταση περιορίζεται στα γεγονότα που υφίσταντο κατά το χρόνο λήψης της αρχικής απόφασης.

15

20

25

30

35

40

Όπως ορθά επισημαίνεται στην πρωτόδικη απόφαση, η σύσταση του διευθυντή αποτελεί ανεξάρτητο και ουσιώδη παράγοντα στη στάθμιση της καταλληλότητας των υποψηφίων για προαγωγή. Η εκτροπή από τη νομιμότητα επέδρασε ουσιωδώς στη λήψη της επίδικης απόφασης, γεγονός που επέφερε και την ακυρότητά της. Στην αναζήτηση και προσδιορισμό του πλαισίου μέσα στο οποίο διενεργείται η επανεξέταση, το πρωτόδικο δικαστήριο καθοδηγήθηκε από τις ομόφωνες αποφάσεις της Ολομέλειας **Republic v. Safirides** (1985) 3 C.L.R. 163 και **Mytides v. Republic** (1988) 3(B) C.L.R. 737. Οι αποφάσεις αυτές δεν εισάγουν νέο κανόνα αλλά επικυρώνουν την αρχή του Διοικητικού Δικαίου, ότι η επανεξέταση ακυρωθείσας ή ανακληθείσας διοικητικής πράξης διενεργείται με βάση το νομικό και πραγματικό καθεστώς που ίσχυε κατά το χρόνο λήψης της πρώτης απόφασης, στην προκειμένη περίπτωση στις 29.1.1985.

Είναι αυτή η τάξη πραγμάτων που επιτρέπει κατά την επανεξέταση την απόδοση αναδρομικής ισχύος στο διορισμό ή την προαγωγή η οποία γίνεται. (Βλέπε Πορίσματα της Νομολογίας του Συμβουλίου Επικρατείας 1929-1959, σελ. 160-162 και σελ. 205 και Δαγτόγλου - Γενικό Διοικητικό Δίκαιο, έκδοση 1982, τόμος Γ2 σελίδα 147). Η αναδρομή κατά την επανεξέταση στο δικαιοκτικό και πραγματικό καθεστώς που ίσχυε κατά το χρόνο της αρχικής απόφασης, συνιστά την οδό του δικαίου για την αποκατάσταση της νομιμότητας και την διασφάλιση της ομαλότητας στη διοικητική λειτουργία.

Η πρωτόδικη απόφαση εφεισιβάλλεται για ένα ουσιαστικά λόγο, ο οποίος συνοψίζεται ως εξής: Λανθασμένα το πρωτόδικο δικαστήριο έκρινε ότι δεν ήταν παραδεκτή η σύσταση του Διευθυντή των Ταχυδρομικών Υπηρεσιών. Παρά το γεγονός ότι διαμορφώθηκε και υποβλήθηκε σε μεταγενέστερο χρόνο από την αρχική απόφαση οι συστάσεις του ήταν παραδεκτές ενόψει του επαναπροσδιορισμού του πλαισίου των εμπιστευτικών εκθέσεων προς συμμόρφωση με τους κανόνες που διέπουν την εγκυρότητά τους. Η νομική επιχειρηματολογία στηρίχθηκε κατ' έσοχή στην απόφαση της Ολομέλειας στη **Λύωνας ν. Δημοκρατίας** (1990) 3 Α.Α.Δ. 2038, στην οποία έγιναν δεκτές κατά την επανεξέταση οι συστάσεις του αρμόδιου τμηματάρχη παρόλο που υποβλήθηκαν σε μεταγενέστερο χρόνο από την πρώτη απόφαση. Στο αποτέλεσμα αυτό κατέληξε η Ολομέλεια στη **Λύωνα** παρά την αποδοχή, όπως φαίνεται από το πιο κάτω απόσπασμα, του κανόνα του Διοικητικού Δικαίου, ότι η επανεξέταση περιορίζεται στα γεγονότα που υπήρχαν ή μπορούσε αντικειμενικά να διαπιστωθούν κατά το

χρόνο λήψης της ακυρωθείσας απόφασης.

“Είναι ορθό πως η ακύρωση διοικητικής πράξης ανατρέχει κατά κανόνα στο χρονικό σημείο έκδοσης της πράξης που ακυρώθηκε και επαναφέρει τα πράγματα στο νομικό και πραγματικό καθεστώς που ίσχυε κατά το χρόνο έκδοσης της διοικητικής πράξης που ακυρώθηκε και η Διοίκηση υποχρεούται να προβεί σε νέα κρίση βάσει του πραγματικού και νομικού καθεστώτος που ίσχυε στο χρόνο αυτό. (Βλ. *Μυτίδης ν. Δημοκρατίας* (1988) 3(B) C.L.R. 737.)”

5

10

Η υπόθεση *Mytides* είναι μια από τις αποφάσεις της Ολομέλειας η οποία υιοθετήθηκε από τον πρωτόδικο δικαστή στη διαπίστωση της αρχής δικαίου, η οποία προσδιορίζει το πλαίσιο μέσα στο οποίο επανεξετάζεται ακυρωθείσα ή ανακληθείσα απόφαση διοικητικού οργάνου. Η άλλη είναι η προηγούμενη απόφαση της Ολομέλειας στη *Safirides*. Στην πραγματικότητα, στη *Mytides* υιοθετήθηκε η απόφαση στη *Safirides*, που αποτελεί και την πρώτη απόφαση της Ολομέλειας στην οποία υιοθετήθηκε η αρχή του διοικητικού δικαίου σχετικά με το πλαίσιο μέσα στο οποίο διενεργείται η επανεξέταση. Αυτό προκύπτει από το ακόλουθο απόσπασμα στη *Mytides*:

15

20

“Where a decision is declared wholly invalid under Article 146.4(b) the decision as well as the premises upon which it is based disappear. Thereupon the administration comes under a duty to restore the status quo ante and examine the matter afresh by reference to the factual and legal background prevailing prior to the decision.” (Per Pikiis, J. in the decision of the Full Bench in the *Republic v. Safirides* (1985) 3 C.L.R. 163, at p. 170, adopting in this respect *Pantelakis Kyprianides v. The Republic* (1968) 3 C.L.R. 653; *Ioannides and Another v. The Republic* (1979) 3 C.L.R. 628).”

25

30

Όπως έχει επισημανθεί στη *Safirides*, η ίδια αρχή έτυχε αναγνώρισης και σε δύο προηγούμενες αποφάσεις του Ανωτάτου Δικαστηρίου στην άσκηση της πρωτοβάθμιας αναθεωρητικής δικαιοδοσίας, συγκεκριμένα στην *Kyprianides* και *Ioannides* (ανωτέρω).

35

40

Και εγείρεται το νομολογιακό ερώτημα αν η αρχή που υιοθετήθηκε στη *Safirides* και *Mytides* συγκρούεται με εκείνη που υιοθετήθηκε στη *Λύωνα* και ποιες οι επιπτώσεις.

5 Ο κ. Χ"Δημητρίου για τους εφεσεϊόντες εισηγήθηκε ότι δεν υπάρχει σύγκρουση μεταξύ των αποφάσεων στη **Safirides** και **Mytides** αφενός και στη **Λύωνα** αφετέρου, ενόψει της διάκρισης που μπορεί να γίνει μεταξύ τους με αναφορά στα ιδιαίτερα γεγονότα τους.

10 Ο κ. Παπαχαραλάμπους για τους εφεσεϊβλητους, υποστήριξε την πρωτόδικη απόφαση, η οποία θεμελιώνεται, όπως είπε, από τις αρχές της **Safirides**. Δεν υπήρχε, όπως ανέφερε, πεδίο για παρέκκλιση από τις αρχές της υπόθεσης εκείνης, ενώ η αποδοχή της σύστασης του διευθυντή που υποβλήθηκε σε χρόνο μεταγενέστερο από την αρχική απόφαση, συνιστούσε παρέκκλιση από τον κανόνα στον οποίο έχουμε αναφερθεί και ο οποίος περιορίζει την Επιτροπή κατά την επανεξέταση να λάβει υπόψη μόνο 15 γεγονότα που υπήρχαν ή μπορούσε εξ αντικειμένου να διαπιστωθούν κατά το χρόνο λήψης της πρώτης απόφασης.

20 Η πρώτη διαπίστωση στην οποία θέλω να προβώ είναι ότι στη **Λύωνα** υιοθετείται η αρχή δικαίου, η οποία αναγνωρίστηκε στις προηγούμενες αποφάσεις της Ολομέλειας στη **Safirides** και **Mytides**, όπως προκύπτει από το απόσπασμα το οποίο έχουμε παραθέσει. Απλά η αρχή αυτή είναι ότι περιορίζεται η Επιτροπή, 25 κατά την επανεξέταση να λάβει υπόψη της μόνο γεγονότα που αντικειμενικά υπήρχαν κατά το χρόνο λήψης της πρώτης απόφασης. Διαπιστώνω, με όλο το σέβας, αντίφαση στη **Λύωνα** μεταξύ της αρχής που αναγνωρίζεται ως προς το πλαίσιο επανεξέτασης και της εφαρμογής της στα γεγονότα της υπόθεσης εκείνης. Λήφθηκαν υπόψη γεγονότα, συγκεκριμένα η σύσταση του τμηματάρχη, τα οποία δεν υπήρχαν κατά το χρόνο της αρχικής απόφασης. 30 Ο λόγος της δικαστικής απόφασης (*ratio decidendi*) δεν προσδιορίζεται με αναφορά στην αρχή δικαίου, η οποία μνημονεύεται ή υιοθετείται αλλά με το αποτέλεσμα. Ο λόγος της απόφασης συνίσταται στην αρχή δικαίου η οποία προκύπτει άμεσα από το αποτέλεσμα της υπόθεσης. [*Chancery Lane Safe Deposit etc v. I.R.C.* [1966] 1 All E.R. 1 (H.L.), *Ελευθερίου - Κάγκα ν. Δημοκρατίας* (1989) 3(B) Α.Α.Δ. 262]. Είναι η αρχή η οποία είναι αλληλένδετη με το αποτέλεσμα. Είναι η αλληλουχία μεταξύ του αποτελέσματος της υπόθεσης και της αρχής δικαίου και το υποστηρίζει που καθιστά τη δικαστική κρίση, έκφραση του δικαίου από την 40 οποία πηγάζει και η δέσμευση.

Ο λόγος της **Λύωνα**, όπως εξάγεται από το αποτέλεσμα είναι ότι κατά την επανεξέταση μπορεί να εξετασθούν γεγονότα τα οποία προέκυψαν σε μεταγενέστερο στάδιο από το χρόνο της

αρχικής απόφασης, τουλάχιστον στην περίπτωση των συστάσεων του αρμόδιου τμηματάρχη. Η αρχή αυτή συγκρούεται με εκείνη η οποία προκύπτει από τις προηγούμενες αποφάσεις της Ολομέλειας στη **Safirides** και **Mytides**. Μπορεί να προβληθεί το επιχείρημα ότι η υποβολή νέας σύστασης του διευθυντή ήταν επιτρεπτή ενόψει της αναμόρφωσης του πλαισίου των εμπιστευτικών εκθέσεων σε σχέση πάντοτε με τις εκθέσεις που αφορούσαν τα έτη που προηγήθηκαν του χρόνου της αρχικής απόφασης 29.1.85. Το επιχείρημα αυτό δεν ευσταθεί. Η σύσταση του αρμόδιου τμηματάρχη αποτελεί, όπως ορθά επεσήμανε το πρωτόδικο δικαστήριο, ανεξάρτητο στοιχείο κρίσεως μεγάλης σημασίας για τις διεκδικήσεις των υποψηφίων για προαγωγή. Δεν περιορίζεται το έργο του τμηματάρχη, ο οποίος υποβάλλει συστάσεις για την επιλογή των καταλληλότερων, σε αντικειμενική αξιολόγηση των εμπιστευτικών τους εκθέσεων, έργο το οποίο ανήκει κατ'έξοχή στην Επιτροπή, αλλά στη διαμόρφωση και υποβολή της υποκειμενικής του κρίσης ως προς την καταλληλότητα των υποψηφίων για προαγωγή. Είναι ο τμηματάρχης σε μοναδική θέση, όπως έχει επανειλημμένα λεχθεί να εκτιμήσει τις ανάγκες της υπηρεσίας και να προβεί σε συστάσεις για την αντιμετώπισή τους. Εξάλλου η σύσταση του κ. Σπαθάρη, η οποία κατέληγε στην ίδια τη σύσταση έχασε την εγκυρότητά της λόγω του ότι είχε βασιστεί, μεταξύ άλλων, και στις εμπιστευτικές εκθέσεις όπως ήταν πριν την ανάκλησης της πράξης.

Ενόψει της σύγκρουσης μεταξύ των αρχών της **Safirides** και **Mytides** αφενός και της **Λύωνα** αφετέρου εγείρεται το νομολογιακό θέμα της επιλογής μεταξύ συγκρουόμενων αυθεντιών. Δεν εγείρεται θέμα παρέκκλισης από προηγούμενη απόφαση της Ολομέλειας αλλά επιλογής μεταξύ συγκρουόμενων αποφάσεων του ίδιου δικαστηρίου (της Ολομέλειας). Εν πάση περιπτώσει μπορεί να σημειωθεί, παρενθετικά, ότι η Ολομέλεια δε δεσμεύεται αυστηρά από προηγούμενες αποφάσεις της. (**Republic v. Demetriades** (1977) 3 C.L.R. 213). Έχει την ίδια ευχέρεια όπως και η ανώτατη βαθμίδα της αγγλικής δικαιοσύνης (Δικαστική Επιτροπή της Βουλής των Λόρδων) να παρεκκλίνει από προηγούμενες αποφάσεις της (**Practice Direction** [1966] 3 All E.R. 77).

Όπου διαπιστώνεται σύγκρουση μεταξύ προηγούμενων αποφάσεων του σώματος, η επιλογή γίνεται με βάση την ορθότητα της αρχής δικαίου την οποία ενσωματώνουν. Δεν υπάρχει άλλος περιορισμός, ακόμα και στην περίπτωση που το σώμα, όπως το Εφετείο της Αγγλίας δεσμεύεται κατά κανόνα αυστηρά από προηγούμενες αποφάσεις του. (**Young v. Bristol Aeroplane Co.**

[1946] 1 All E.R. 98 (H.L.).

Κρίνω ότι οι αποφάσεις στη *Safirides* και *Mytides* προσ-
διορίζουν τον ορθό κανόνα δικαίου και θα τις ακολουθήσω. Τις
5 ίδιες αρχές ακολούθησε και το πρωτόδικο δικαστήριο. Καταλή-
γω επομένως ότι η έφεση πρέπει να απορριφθεί.

ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ: Σαν αποτέλεσμα η έφεση επιτυγχάνει δια
πλειοψηφίας και η απόφαση της Ε.Δ.Υ. επικυρώνεται χωρίς
10 διάταγμα ως προς τα έξοδα.

*Η έφεση επιτυγχάνει κατά πλειο-
ψηφία χωρίς έξοδα.*